

DESHUMAREA SUBLOCOTENENTULUI GHEORGHE TURTURICĂ DIN CIMITIRUL MILITAR DE LA DOBOLII DE JOS, JUD. COVASNA

În cursul lunii octombrie 2021 am fost contactat de către domnul Silviu Tinei, primarul comunei Gura Văii din județul Bacău care, fiind informat de preocupările noastre profesionale, m-a întrebat dacă aş putea să mă implic într-o lucrare de suflet ce privea deshumarea osemintelor unui militar român căzut pe frontul celui de-al Doilea Război Mondial, al cărui mormânt se afla într-un Cimitir Militar din Transilvania. Eroul de război se numește Gheorghe Turturică, originar dintr-un sat al comunei Gura Văii. Aducerea rămășițelor sale pământești în locurile natale a reprezentat nu numai o dorință constantă peste timp, împărtășită de mulți locuitori ai comunei, dar și o promisiune promovată în perioadele electorale de către toți primarii care s-au succedat în ultimele trei decenii la conducerea acestei unități administrative. Răspunsul nostru la rugămintea edilului nu a putut fi decât unul afirmativ.

Dând dovadă de voință, perseverență și determinare, actuala administrație locală, având alături Consiliul Local, a reușit în cele din urmă să împlinească această năzuință a comunității. Pentru acest lucru s-au făcut toate demersurile necesare către acele instituții ale statului care aveau un cuvânt de spus în această chestiune, fiind îndeplinite toate cerințele solicitate, chiar și cele considerate a fi de prisos, care vin din sistemul administrativ formalist și nu putea să lipsească nici în cazul unei astfel de întreprinderi. Corespondența cea mai importantă s-a purtat cu Oficiul Național pentru Cultul Eroilor (ONCE)¹ din București, instituție națională care prin atribuțiile sale legale avizează sau aprobă, după caz, modificarea ori strămutarea mormintelor și operelor comemorative de război românești aflate pe teritoriul național. Primul demers făcut de Primărie a constat într-o adresă oficială înaintată la 17 decembrie 2020 către acest organism, în care se exprima intenția strămutării osemintelor acestui militar în localitatea natală, solicitându-se detalii despre locul unde acesta era înhumat și despre procedurile legale ce trebuiau îndeplinite pentru realizarea acestui lucru.

Cazul lui Gheorge Turturică este doar unul din numeroasele cazuri de militari români care și-au pierdut viața pe fronturile celei de-a doua conflagrații mondiale din secolul trecut, ale căror trupuri și-au găsit odihna în cimitire amenajate pe locurile unde murit, însă mulți dintre cei morți și dispăruți nu au putut avea parte nici măcar de un loc de veci sau o cruce de căpătâi. Acest erou de război s-a născut în Motocești, unul din cele șase sate care alcătuiesc astăzi

---

¹ ONCE este organul de specialitate al administrației publice centrale destinat protejării mormintelor și operelor comemorative de război, fiind o instituție cu personalitate juridică aflată în subordinea Ministerului Apărării Naționale. A luat ființă în baza Legii nr. 379 din anul 2003 și a Hotărârii de Guvern nr. 635 din 2004 cu completările și modificările ulterioare. Oficiul este continuatorul de drept al Așezământului Național „Regina Maria” pentru Cultul Eroilor, care a fost desființat de regimul comunist prin Decretul nr. 48 din 29 mai 1948.

comuna Gura Văii, cunoscută în trecut sub denumirea de Râpile. Localitatea de reședință a comunei este situată pe malul stâng al râului Trotuș, la nord-est de municipiului Onești, cele două localități fiind despărțite doar de acest curs de apă. Satul Motocești se află așezat la o distanță de circa doi km spre răsărit față de centrul comunal.

Gheorghe a văzut lumina zilei în 7 octombrie 1915, fiind ultimul venit pe lume dintre cei nouă copii pe care i-au avut împreună Toader și Ioana Turturică, care erau țărani de condiție modestă. Familia avea o casă așezată la marginea satului, pe malul stâng al pârâului Fundul Văii, sub dealul Ciscului, care îi adăpostea pe toți. În anul 1917, pe când Gheorghe avea numai doi ani, mama i s-a stins din viață, iar copilul a rămas orfan de un părinte. În aceste condiții, greutatea creșterii și întreținerii celor nouă copii a căzut numai pe umerii tatălui. Acesta își lucra bucata mică de pământ ce o avea pe lângă casă, iar în restul timpului presta diferite munci în slujba unui moșier din localitatea Borzești, astăzi inclusă în municipiul Onești. Pe măsură ce copiii creșteau, tatăl îi puneă și pe ei la treabă. În ceea ce-l privește pe Gheorghe, când i-a sosit timpul, a fost dat la școala din sat unde a arătat interes pentru învățatură. În timpul vacanțelor, împreună cu alți copii lucra în grădina conacului din Borzești. După terminarea școlii primare, datorită posibilităților materiale precare ale familiei și pentru a putea supraviețui, tatăl l-a trimis la lucru alături de frații lui. O perioadă de timp a lucrat din primăvară și până în toamnă pe la viile din fostul județ Putna, iar pe timpul iernii se angaja ca tăietor de lemne la pădurea moșierului din Borzești. Mai târziu a devenit cioban la turma de oi a satului de care s-a îngrijit vreme de mai mulți ani.

În toamna anului 1936, după împlinirea vârstei de 21 de ani, a fost chemat la armată pentru satisfacerea stagiului militar obligatoriu, iar după doi ani a fost lăsat la vatră cu gradul de sergent. Revenind acasă, nu s-a bucurat prea mult timp de viața civilă deoarece în 1941, pe fondul izbucnirii războiului, un ordin de mobilizare îl desprinde de familie, obligându-l să îmbrace din nou uniforma militară. Nu cunoaștem unitatea militară în care a fost încadrat și cu care a fost trimis pe frontul antisovietic. Se știe că în Rusia unitatea sa a fost încercuită, iar efectivele capturate au fost internate într-un lagăr de prizonieri.

La câteva luni după capitularea forțelor Axei la Stalingrad, la începutul lunii octombrie 1943 s-a aprobat constituirea pe teritoriul Uniunii Sovietice a unei mari unități militare de tăria unei divizii, alcătuită din prizonieri români și încadrată în Armata Roșie. Această inițiativă făcea parte din strategia sovieticilor de a avea unități etnice implicate alături de ei în operațiunile militare de pe front, în acest sens, anterior fiind înființată o divizie poloneză și o brigadă cehoslovacă. Unitatea românească a primit numele de Divizia Tudor Vladimirescu, fiind organizată după structura unei divizii de pușcași din Armata Roșie, având în componență trei regimente de infanterie numite „de panduri”, un regiment de artilerie, un batalion antitanc, un batalion de pionieri, o companie de recunoaștere și una de transmisiuni. Divizia a fost înzestrată

cu armament și aprovizionată cu materiale de război aflate în dotarea Armatei Roșii, militarii fiind echipați cu uniforme sovietice dar cu însemne de grad românești. Încadrarea cu personal a mării unități s-a făcut pe baza unui așa-zis voluntariat al unor foști combatanți ai Armatei Române, care după înscriere au fost eliberați din lagărele sovietice de prizonieri de război².

Decizia înregimentării în această unitate militară, care făcea parte dintr-o armată străină, a fost probabil o alegere grea pentru majoritatea prizonierilor români ce au acceptat să facă acest lucru. Ei au avut atunci de ales între posibilitatea întoarcerii în acest mod în țară sau acasă și varianta unei morți în lagărele de muncă din cuprinsul Rusiei sau în alte împrejurări, această opțiune putând să facă diferența dintre viață și moarte. Gheorghe Turturică a fost și el unul dintre numeroșii prizonieri care au ales să facă acest lucru. Dacă soldații și subofițerii au fost mai ușor de convins să urmeze această cale, nu același lucru se poate spune despre corpul ofițeresc, puțini fiind ofițerii care au cedat și au acceptat să se înroleze în divizie. Ca urmare, necesarul cadrelor de comandă a fost completat cu gradați și subofițeri, dar și cu TR-iști. La comanda diviziei, în 15 noiembrie 1943 a fost numit locotenent-colonelul Nicolae Cambrea, având ca șef de stat major pe locotenent-colonel Iacob Teclu, ambii fiind tot prizonieri de război.

Procesul pregătirii de luptă a Diviziei Tudor Vladimirescu a început la 5 decembrie 1943 după ce întreg efectivul constituit a fost deplasat, concentrat și cantonat în tabăra de la Selți, situată pe malul râului Oka, la circa 30 de km spre sud-est față de orașul Reazan, unde se afla cantonamentul de vară al Școlii de Ofițeri de Infanterie din localitate. Aici s-a urmat un program intensiv de instrucție cu o durată de 45 de zile în condiții de iarnă grea. Pentru instruirea cadrelor de comandă, la Școala Militară de la Reazan, oraș situat la 150 de km sud-est de Moscova, au fost trimiși 333 de infanteriști, iar alți 80 au rămas să fie pregătiți în tabără, devenind elevi pentru armele artilerie și geniu. Toți aceștia, la 1 februarie 1944, au fost ridicați la gradul de sublocotenenți ai Armatei Roșii. Pe lângă aceștia, au mai fost făcuți ofițeri și elevii plutonieri cu termen redus care absolviseră școlile de ofițeri de rezervă din țară. Acești militari, majoritatea provenind din categoria țăranilor, muncitorilor și intelectualilor săraci, au fost primele cadre militare românești instruite pentru comandă pe baza pedagogiei și artei militare sovietice. În organigrama diviziei au fost introduși și militari sovietici pe posturi de ofițeri politici, pentru a se asigura controlul politic și educația ideologică a efectivelor. Conducerea Secției Politice a diviziei a revenit maiorului Dumitru Petrescu, iar la regimente posturile de locțiitori politici au fost ocupate tot cu ofițeri români.

---

² O altă mare unitate militară constituită pe teritoriul URSS din prizonieri de război români a fost Divizia Horea, Cloșca și Crișan, înființată la 12 aprilie 1945 în garnizoana Kotovsk, un oraș din regiunea rusească Tambov. Avea ca și comandant pe generalul Mihail Lascăr, căzut prizonier în bătălia Stalingradului, iar șef de stat major pe generalul Dimitriu Romulus, aceștia fiind consiliați de colonelul sovietic, A.S. Novicov, atașat pe lângă comandamentul diviziei. În conformitate cu structurile și metodele de educație sovietice, șef al Secției pentru Educație și Cultură (locțiitor politic) a fost numit locotenent-colonelul Dumitru Petrescu, cel care contribuise la înființarea și pregătirea aparatului politic al Diviziei Tudor Vladimirescu, secondat de maiorul Valter Roman (Ernő Neuländer). Divizia nu a participat la confruntări militare, însă a fost profund implicată în procesul instaurării comunismului în România.

Gheorghe Turturică a fost unul dintre prizonierii români cu gradul de sergent, care a fost ales să urmeze Școala de Infanterie de la Reazan. După îndeplinirea stagiului de pregătire și înaintarea la gradul de sublocoteneent, a fost repartizat ca și comandant al plutonului 3 din compania de puști antitanc al Regimentului 3 Infanterie. Acest regiment al diviziei era condus de colonelul Ștefan Dinescu și avea ca loțiitor politic pe căpitanul Gheorghe Stoica.

La începutul lui februarie 1944 constituirea Diviziei Tudor Vladimirescu era considerată de autoritățile sovietice ca fiind îndeplinită, efectivul mării unități cuprinzând în acel moment 9562 de militari, din care 856 ofițeri, 4.393 sergenți și 4313 soldați. În 29 martie divizia a fost subordonată Frontului II Ucrainean (grup de armate), iar a doua zi „pandurii” au depus jurământul militar pe drapelul românesc. Începând cu 31 martie unitățile diviziei au început să părăsească eșalonat tabăra de la Selți, efectivele fiind transportate pe calea ferată spre zona frontului până în cantonamentul de lângă localitatea Vapniarka din Ucraina, unde s-au reunit în ziua de 23 aprilie. Datorită stabilizării situației operative de pe front divizia nu a mai fost trimisă să participe la confruntările armate, fiind păstrată în rezerva Frontului II Ucrainean. În luna august 1944, marea unitate se afla în tabăra de instrucție din pădurea Iampol, la aproximativ 20 de km spre răsărit de Nistru. După declanșarea ofensivei sovietice din zona Iași - Chișinău, în 22 august divizia a primit ordin de marș către țară, unitățile acesteia trecând Nistrul în ziua următoare. La 28 august a fost trecut Prutul pe la Sculeni, intrându-se în orașul Iași unde staționarea a fost de scurtă durată. Avându-se în vedere schimbarea situației politice din România determinată de actul regal din 23 august, marea unitate a fost împărțită în două eșaloane, ambele fiind direcționate spre Capitală. Eșalonul I cu comandantul diviziei, statul major și circa 2/3 din efective, a fost îmbarcat în camioane, iar restul efectivului din eșalonul II urma să parcurgă traseul pedestru și cu mijloace hipo. În dimineața zilei de 29 august ambele grupări ale diviziei au plecat din Iași, primul eșalon deplasându-se rapid spre București unde s-a ajuns în 31 august, după ce în prealabil primise botezul focului între satele Muntenii de Jos și Crasna din județul Vaslui, în timpul confruntării cu un detașament german aflat în retragere spre vest. În București a ajuns și Gheorghe Turturică, care a traversat orașul cu regimentul său îmbarcat în camioane.

Divizia Tudor Vladimirescu avea apoi să fie trimisă pe frontul din Transilvania, fiind dislocată la nord-est de Brașov unde a intrat în subordinea Corpului 33 Infanterie din Armata 27 sovietică. La sfârșitul lunii august, în această zonă erau dislocate unități ale Corpului de Munte și subunități de grăniceri dispersate pe linia graniței impuse prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940, precum și Regimentul 4 Artilerie Antiaeriană din Brașov. La câteva zile după 23 august, Brașovul și împrejurimile sale au fost curățate de trupele germane, după care sarcina principală a fost stoparea trupelor germane, sprijinite de cele maghiare, care căutau să înainteze spre Brașov din direcția Sfântu Gheorghe. Între 28 august și 5 septembrie în zonă au avut loc mai multe confruntări armate, localitățile Dobolii de Jos și Ilieni, între care se afla și linia graniței

vremelnice cu Ungaria horthystă, devenind teatrul celor mai violente lupte datorită aşezării lor pe calea de acces spre Braşov şi Sfântu Gheorghe. La 6 septembrie în sectorul de operaţiuni a sosit şi Divizia Tudor Vladimirescu, care a fost repartizată să ocupe un sector de front în zona localităţii Dobolii de Jos, având în dreapta Divizia 202 Infanterie sovietică şi în stânga Regimentul 89 Infanterie din Corpul de Munte. Ofensiva stabilită de comandamentul sovietic prevedea ca lovitura principală să fie executată pe direcţia Ilieni - Sfântu Gheorghe - Malnaş cu diviziile româneşti Tudor Vladimirescu şi 1 Munte. Atacul a început în dimineaţa zilei de 7 septembrie, precedat de o puternică pregătire de artilerie. Zdrobind rezistenţa inamicului de pe aliniamentul dintre localităţile Ilieni şi Chichiş şi respingând contraatacurile acestuia sprijinite de blindate, Divizia Tudor Vladimirescu a reuşit să înainteze şi să ajungă până în seara acelei zile la sud de oraşul Sfântu Gheorghe.

Regimentul 3 Infanterie al diviziei a dus lupte chiar în dreptul comunei Ilieni dar şi în interiorul localităţii unde i-a fost oprită înaintarea, fiind contraatacat de infanteria germană, sprijinită de artilerie şi tancuri. Pentru oprirea şi distrugerea celor şapte tancuri nemţeşti de care vorbesc martorii şi rapoartele militare că au luat parte la acel contraatac, greul confruntării l-a avut compania de puşti antitanc din care făcea parte plutonul condus de sublocotenentul Gheorghe Turturică. Două tancuri au fost lovite şi scoase din luptă, alte două au schimbat direcţia de mers şi s-au retras către marginea satului, însă trei au continuat să înainteze, ieşind din linia de foc a companiei antitanc, reuşind să pătrundă în dispozitivul infanteriei româneşti unde au provocat pierderi însemnate. În această situaţie critică, sublocotenentul Turturică s-a avântat spre tancul cel mai apropiat, aruncând asupra lui două grenade care însă nu au reuşit să-l oprească. Apoi s-a urcat pe tancul aflat în mers, a deschis trapa turelei şi a aruncat înăuntru o grenadă, moment în care a urmat o explozie puternică, probabil amplificată şi de detonarea muniţiei aflate la bord. Carul de luptă a sărit în aer, iar trupul ofiţerului, care nu a mai apucat să sară jos de pe blindat, a căzut alături sfârtecat. Îmbărbătaţi de exemplul comandantului, subordonaţii săi au reuşit apoi să incendieze şi celelalte două tancuri. Fostul comandant al diviziei, colonelul Nicolae Cambrea, în amintirile sale, localizează în zona primăriei desfăşurarea acestui episod de luptă cu contraatacul blindatelor germane. Atunci şi-au pierdut viaţa mai mulţi ofiţeri, gradaţi şi soldaţi din cadrul regimentului şi din alte unităţi ale diviziei. Inamicul a fost respins iar până în seara acelei zile localitatea Ilieni a fost eliberată. A doua zi, în 8 septembrie, ofensiva trupelor române şi sovietice a continuat, unităţi din diviziile 1 Munte şi Tudor Vladimirescu, după lupte crâncene cu un inamic ce se apăra cu disperare, au reuşit să pătrundă în oraşul Sfântu Gheorghe pe care l-au eliberat.

Împrejurările morţii sublocotenentului Gheorghe Turturică au rămas consemnate în jurnalul de operaţiuni al unităţii, fiind cunoscute din mărturiile camarazilor săi, povestea faptelor sale de eroism fiind preluată de corespondenţii de război care le-au relatat în reportajele de front

publicate în presa vremii. Informațiile privitoare la acest episod au fost reluate de-a lungul anilor de diferiți autori, mai ales pe timpul regimului comunist, care le-au menționat și promovat, uneori cu anumite diferențe de detalii, în materiale de presă sau în articole de istorie. Pentru faptele de curaj dovedite pe câmpul de luptă și pentru sacrificiul său, ofițerul a fost distins post-mortem cu Ordinul „Coroana României” în grad de Cavaler cu Spade (clasa V), conferit prin decret de Regele Mihai I, iar Comandamentul sovietic l-a decorat cu Ordinul „Steaua Roșie”.

După ce viața ofițerului a fost curmată în condițiile arătate, în seara zilei de 7 septembrie camarazii săi de arme i-au îngropat trupul undeva în zona satului Ilieni, fără a se cunoaște precis unde anume. Așa s-a procedat îndeobște cu toți militari români și străini care au fost răpuși în luptele de pe raza localității și nu numai. Acest lucru rezultă din documentele de arhivă ce prezintă situația organizării și amenajării cimitirelor militare din fostul județ Trei Scaune, care cuprindea mare parte din teritoriul actualului județ Covasna. La un timp după terminarea războiului toate mormintele ostașilor căzuți, indiferent de naționalitate, au fost căutate, identificate și înregistrate, fiind apoi organizate campanii de deshumare pe raza localităților sau în locurile izolate unde militarii morți au fost înhumați după încetarea luptelor sau trecerea frontului. Mormintele depistate au fost centralizate și repartizate pentru a fi strămutate în cimitirele militare ce s-au amenajat în acea perioadă. Nu au fost transferate de obicei mormintele acelor militari care au fost înhumați de la început în cimitirele militare înființate după Primul Război Mondial. De această acțiune s-a făcut responsabil Așezământul Național „Regina Maria” pentru Cultul Eroilor, instituția statului care gestiona atunci pe plan național problema mormintelor și monumentelor comemorative de război. Din partea acestui organism, pentru efectuarea acestor lucrări în fostul județ Trei Scaune a fost delegat locotenentul în rezervă Alexandru Agache, un om cu mare experiență în acest domeniu. Activitățile de recunoaștere pe teren au fost începute în 24 august 1945 și au fost terminate la 22 octombrie, dată când acest lucru a fost raportat Așezământului printr-o adresă oficială. În acest interval de timp delegatul a reușit să străbată tot județul, identificând un număr de 3788 de morminte în 77 de localități și locuri răzlețe, acestea aparținând unor militari de diferite naționalități (români, ruși, germani, maghiari sau necunoscută), care au fost centralizate și listate pe două categorii, identificați și neidentificați. Această situație, cuprinzând date statistice pentru fiecare locație verificată, a fost consemnată într-un tabel general întocmit în timpul desfășurării misiunii. Mulți dintre ostașii considerați la început ca fiind neidentificați, după deshumarea lor au fost mutați în categoria celor identificați, acest lucru datorându-se faptului că asupra cadavrelor au fost găsite unele obiecte sau documente care au permis recunoașterea identității și naționalității acestora.

În ceea ce privește situația sublocotenentului Gheorghe Turturică, acesta este menționat nominal într-un tabel ce reprezintă anexa unei adrese trimise la 7 octombrie 1945 de Alexandru Agache către Așezământ, în care se prezintă o listă cu numele și naționalitatea a 22 de militari, la

fiecare dintre aceștia fiind precizată și localitatea pe raza căreia se află înmormântat. Pe această listă, sublocotenentul Turturică apare pomenit la poziția nr. 4 ca fiind înhumat în comuna Ilieni, localitatea unde acesta și-a pierdut viața.

Tot în adresa delegatului din 22 octombrie 1945, unde se raportează superiorilor Așezământului încheierea activităților de recunoaștere și identificare a mormintelor de eroi din județul Trei Scaune, se mai prezintă și o listă cu mormintele descoperite în 15 localități, care trebuiau relocate în cimitirul militar prevăzut a se amenaja în satul Dobolii de Jos³. Cele mai multe morminte din această listă, în număr de 70, apar menționate în dreptul localității Ilieni. Totodată, la finalul acestei adrese, se solicită și aprobarea începerii lucrărilor de deshumare și reînhumare pentru cimitirul din satul Dobolii de Jos. Aceste lucrări au fost începute la 1 decembrie și au durat, într-o primă etapă, până în ziua de 23 decembrie, când Alexandru Agache raportează în scris Așezământului că a executat deshumarea a 76 de militari din localitățile Sâncrai, Coșeni, Chichiș, Bicfalău, Chilieni, Lisnău, Ozun și Lunca Călnicului. Deshumările militarilor au fost reluate în 10 ianuarie 1946, acționându-se în localitățile Vâlcele, Reci, Bită, Boroșneu Mare, Ilieni și Dobolii de Jos, încheierea lucrărilor din aceste localități fiind raportată Așezământului la 24 februarie. După această dată s-au mai efectuat deshumări doar în comunele Hărman (8 eroi) și Târlungeni (13 eroi), care erau situate în județul Brașov. Pentru lucrările din aceste localități, delegatul Așezământului a solicitat încă din luna ianuarie un ordin de serviciu pentru acest județ, fiindu-i necesar pentru comunicarea oficială cu autoritățile locale care l-au sprijinit în activitățile desfășurate pe teren. Din documentele de arhivă pe care le-am avut la dispoziție, reiese că militarii reînțuși în cimitirul de la Dobolii de Jos au fost desțuși din localitățile pomenite, însă din textele inscripționate pe monumentele funerare aflate în cimitir rezultă că unii dintre ei au fost aduși și din satele Aita Medie, Angheluș și Micoșoara.

Rămășițele pămăntești ale militarilor desțuși din diferite locuri au fost transportate după fiecare astfel de acțiune la Dobolii de Jos, unde au fost reînțuate, după un plan prestabilit, pe un teren comunal care ulterior a fost amenajat ca cimitir militar. Desțușările s-au făcut cu oameni din localitățile unde au avut loc astfel de lucrări, aceștia fiind plățiți pentru această muncă din fondurile Așezământului. Pentru transportul cadavrelor aflate deja în stadii avansate de descompunere s-au folosit sicrie confecționate din lemn de brad, care au fost puse în mod gratuit la dispoziția delegatului de către autoritățile unor comune în s-au desfășurat astfel de lucrări. Drumul cu sicriile de la locurile desțușărilor și până la Dobolii de Jos a fost parcurs cu căruțe trase de cai sau boi, care au fost asigurate tot de autoritățile locale sau de unii localnici, fără costuri. Toate reînțușările din cimitirul de la Dobolii de Jos s-au făcut fără sicriu, rămășițele morșilor fiind înțropate direct în pământ. Sicriile procurate au fost întrebunțate doar

³ Satul Dobolii de Jos se află astăzi în componența comunei Ilieni, fiind situat la 8 km spre sud față de municipiul Sfântu Gheorghe, reședința județului.

pentru transportul cadavrelor, acestea fiind golite după ajungerea la destinație. Se cunoaște că după finalizarea completă a lucrărilor de la Dobolii de Jos, aceste sicrie au fost refolosite la lucrările similare ce s-au efectuat pentru amenajarea cimitirului militar din Baraolt.

Lucrările pentru amenajarea Cimitirului Militar de la Dobolii de Jos s-au făcut din inițiativa și cu fonduri provenite de la Așezământul Național „Regina Maria” pentru Cultul Eroilor. Sumele alocate au trebuit să acopere plata oamenilor care au lucrat la deshumari și reînhumari, pregătirea prealabilă a locului destinat cimitirului, care a necesitat completări și nivelări cu straturi suplimentare de pământ adus din zonă, achiziționarea și transportul materialelor de construcție necesare pentru construcția obiectivelor interioare, a porții de intrare și a împrejmuirii locului, precum și plata manoperei pentru cei care au fost angajați să execute aceste lucrări. Construcția și amenajarea propriu-zisă a cimitirului a început în perioada de sfârșit a lunii ianuarie 1946. Într-o adresă din 19 ianuarie a locotenentului Alexandru Agache către Așezământ, acesta aprecia că toate lucrările de la cimitir vor fi complet terminate până la data de 15 martie. Din documente nu rezultă însă o dată anume când această activitate a fost finalizată, însă cunoaștem că sfințirea cimitirului a avut loc în ziua de 30 mai 1946, în contextul desfășurării manifestărilor comemorative prilejuite de „Ziua Eroilor”, în prezența oficialilor de la Așezământul Național „Regina Maria” pentru Cultul Eroilor și al Ministerului de Război de atunci.

Cimitirul militarilor căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial din satul Dobolii de Jos se află situat în extremitatea de sud-est a localității, în vecinătatea cimitirului civil, pe partea dreaptă a Drumului Județean 112 ce leagă orașele Brașov și Sfântu Gheorghe prin comuna Hărman⁴. Suprafața delimitată a cimitirului se desfășoară pe aproximativ 2000 de metri pătrați, având o dezvoltare frontală mai largă de-a lungul șoselei. În adâncime, dinspre șosea spre răsărit, suprafața prezintă o retragere pe lățime în zona unde terenul începe să urce de-a lungul unei pante ușoare de deal. În acest perimetru există amenajate două parcele distincte de înhumare, prima aflându-se pe terenul drept din partea stângă a intrării, împrejmuită de un zid scund, care adăpostește mormintele militarilor sovietici. Aici odihnesc 89 de militari a căror memorie este imortalizată pe câteva plăci comemorative, identitatea nominală a morților fiind stabilită în cazul a 85 de persoane. Întregul ansamblu funerar al militarilor sovietici a fost supus în anul 2020 unui amplu proces de refacere prin grija Ministerului Apărării al Federației Ruse, fiind resfințit în cadrul unei ceremonii religioase desfășurate în ziua de 3 decembrie al aceluși an.

Cealaltă parcelă adăpostește mormintele militarilor români, germani și maghiari. Aceasta se desfășoară pe terenul aflat în pantă și cuprinde o suprafață de circa 600 de metri pătrați, care este dispusă longitudinal pe axa principală a intrării în cimitir. Accesul din șosea, după depășirea

---

⁴ Coordonatele geografice înregistrate la fața locului sunt: 45°46'32.4"N / 25°45'08.3"E (în grade zecimale: 45.775667, 25.752306).

porții de intrare, se face prin traversarea unui platou betonat, apoi prin urcarea a trei sectoare de trepte, după care urmează o alee în urcare ușoară, pavată cu dale betonate, care conduce până la o terasă aflată în capătul cimitirului unde este postat monumentul central dedicat eroilor înmormântați acolo. Acesta este dezvoltat de la sol pe o înălțime de 6,50 metri, fiind alcătuit dintr-un postament de forma unui trunchi de piramidă, placat cu piatră fasonată, pe care este așezată o cruce masivă din beton armat. În partea superioară a crucii, la întretăierea brațelor, este scris în relief anul 1944, iar mai jos, pe brațul vertical, este reprezentată, tot în relief, o ramură de măslin. Pe fața dinspre șosea a postamentului este încastrată o placă de marmură pe care stă înscris un text, care a aparținut Reginei Maria: *„Nu vărsați lacrimi pe mormântul eroilor, ci mai curând slăviți-i în cântece, așa ca faima lor să rămână un ecou prin legenda veacurilor“*. Sub acest text a fost gravat și numele reginei, însă după 1948 a fost martelat și acoperit cu tencuială de ciment. Același lucru s-a petrecut și cu inscripția aflată pe stâlpul din dreapta intrării în cimitir, unde numele reginei figura în cadrul denumirii Așezământului Național pentru Cultul Eroilor, instituția care a construit și amenajat acest loc dedicat odihnei eroilor de război. Pe fața dinspre răsărit a monumentului este fixată o altă placă de marmură pe care este gravat următorul text: *„Să nu uităm pe cei care au căzut pentru țară. Să le îngrijim cu drag mormintele împodobindu-le frumos cu flori. Să le preamărim faptele și să ne rugăm pentru odihna sufletelor lor. I. Nicodim, Patriarhul României“*.

Această parcelă este împărțită în patru sectoare, repartizate câte două în stânga și dreapta aleii principale, acestea fiind separate între ele de două alei nepavate, dispuse în linie, perpendicular pe aleea principală. Sectoarele prezintă o simetrie în ambele părți, formând perechi de dimensiuni egale, cele două aflate mai sus, înspre răsărit, ocupând o suprafață ceva mai mare decât cele situate mai jos, toate fiind delimitate și încadrate cu borduri din beton. Primele sectoare cuprind fiecare în suprafața lor câte 30 de monumente funerare, dispuse pe cinci rânduri orientate pe direcția nord-sud, fiecare rând având câte șase semne de căpătâi. Sectoarele poziționate în partea mai de jos a pantei conțin fiecare câte 24 de semne, repartizate pe patru rânduri, fiecare rând fiind alcătuit tot din șase monumente funerare. În total, în cele patru sectoare ale parcelei se regăsesc un număr de 108 monumente funerare, dintre care 107 reproduc modelul unei cruci cu extremitățile brațelor în formă de treflă, iar unul prezintă forma unei prisme cu muchii oblice. Acest monument funerar, care face notă distinctă în raport cu celelalte, marchează mormântul unui militar de etnie armeană⁵.

Toate monumentele funerare așezate deasupra mormintelor au fost realizate din beton turnat în forme, însă astăzi unele dintre ele sunt rupte și căzute iar multe nu se mai află în poziția inițială, fiind înclinate. De asemenea, nivelul solului din cele patru sectoare ale parcelei este acum la o cotă inferioară față de cum a fost el stabilizat pe acele suprafețe la momentul amenajării. Acest lucru se datorează scurgerii lente în timp a pământului de-a lungul pantei, care

⁵ Acest mormânt se află situat în colțul dinspre nord-est al primei parcele aflate pe partea stângă a aleii principale.

nu a mai fost întreținut și restabilit la cota inițială, astfel că bazele de fundație ale monumentelor funerare sunt astăzi în mare parte dezvelite.

În ceea ce privește situația reînhumărilor practicate în acest cimitir, din rapoartele și dările de seamă întocmite de locotenentul Alexandru Agache rezultă că rămășițele militarilor cu identitate cunoscută au fost îngropate separat, în gropi individuale. Pe crucile funerare ale acestor morminte s-a inscripționat numele, gradul, iar în unele cazuri și unitatea militară din care persoana a făcut parte. Există însă și câteva excepții de la această regulă, unde apar cruci de morminte individuale ce aparțin unor eroi români necunoscuți, în aceste cazuri inscripția de pe monumentul funerar indicând și localitatea unde victima a fost găsită. Militarii a căror identitate nominală nu a putut fi stabilită au fost înhumați în gropi comune, ținându-se însă seama de naționalitatea acestora. Aceste morminte cuprind mai ales militari români și germani, fiind plasate în cele două sectoare aflate în partea dreaptă a aleii principale, iar gropile comune adăpostesc între 12 și 20 de persoane. La suprafață, mormintele comune sunt marcate printr-o singură cruce pe care este inscripționat textul „Ostași necunoscuți”, iar în partea superioară a brațului vertical este notată etnia morților, români sau germani, și cifra care indică numărul persoanelor înhumați pe locul respectiv. Din cele 108 monumente funerare existente în cele patru sectoare ale parcelei respective, 93 marchează morminte individuale iar 15 sunt puse pe locul unor morminte comune.

Referitor la problema numărului de militari care au fost aduși și reînhumați în cimitirul de la Dobolii de Jos, aceasta suscită încă interes din punctul nostru de vedere deoarece cifrele conținute de statisticile oficiale, mai vechi sau mai noi, nu sunt însoțite întotdeauna de note explicative care să clarifice definitiv acest aspect. Din tabelul statistic întocmit de delegatul Așezământului, unde se prezintă situația centralizată a mormintelor de război descoperite în fostul județ Trei Scaune, aflăm că la Dobolii de Jos au fost transferate pentru a fi reînhumați rămășițele pământești a 310 ostași de diferite naționalități. Dintre aceștia, 78 sunt eroi identificați (55 români, 4 ruși, 15 germani, 4 unguri) și 232 neidentificați (115 români, 4 ruși, 111 germani, 2 unguri). Într-o adresă trimisă la 24 februarie 1946 către Așezământ, delegatul instituției revine cu o completare la tabelul statistic inițial, prin atașarea unei liste suplimentare cu alți 20 de militari care au mai fost descoperiți și identificați nominal, și care au fost reînhumați la Dobolii de Jos. Mormintele acestor militari (14 români, 4 germani, 1 rus, 1 ucrainian) au fost descoperite la Ilieni, Sâncrai, Chilieni, Vâlcele și Chichiș. Adăugându-se la lista inițială și cei 20 de eroi cu identitate cunoscută, rezultă că în cimitir au fost reînhumați în total 330 de militari, dintre care 98 identificați și 232 neidentificați. Acestea sunt datele pe care noi le-am extras din documentele oficiale ale vremii, însă nu cunoaștem dacă ONCE deține în prezent o altă evidență privitoare la efectivele înhumați în Cimitirul militar de la Dobolii de Jos. Conform unei informații publice

provenite de la această instituție, în acest cimitir s-ar afla înhumați 319 militari de naționalitate română, germană, maghiară, sovietică și necunoscută.

Din citirea datelor inscripționate pe monumentele funerare se observă că în parcela principală nu se află înhumați ostași sovietici, iar după cum am arătat, mormintele acestora, în număr de 89, se află centralizate în parcela rezervată exclusiv eroilor sovietici. De asemenea, în documentele referitoare la construcția cimitirului nu se face nici o referire la această parcelă, ceea ce presupune că amenajarea ei nu a căzut atunci în sarcina autorităților române. Informațiile documentare amintesc doar de 10 militari sovietici, șase identificați și patru neidentificați, care au fost aduși și reînhumați la Dobolii de Jos. Presupunem că aceștia, împreună cu alții care au fost recuperați din zonă și nu au mai fost înregistrați în evidențele românești, reprezintă efectivul eroilor sovietici care au fost înhumați în parcela rezervată acestora. Așa cum știm că s-a procedat după război și în alte părți ale țării cu cimitirele sau locurile de înhumare ale ostașilor sovietici, acestea au fost organizate și amenajate de către autoritățile militare sovietice din România.

Un ultim aspect legat de acest cimitir privește înhumările de care am aflat că s-au mai făcut în acest spațiu funerar după 1946, anul inaugurării sale oficiale. Din informații provenite de la bătrânii satului, care s-au transmis generațiilor următoare, rezultă că în zona localității Dobolii de Jos dar și în hotarele altor sate apropiate, de-a lungul anilor au mai fost descoperite morminte izolate de militari, înhumați superficial, mai ales cu ocazia lucrărilor agricole. Osemintele acestora au fost recuperate și reînhumate în cimitirul de la Dobolii de Jos, gropile fiind săpate de obicei între monumentele funerare ce marcau mormintele existente. Martorii cu care am discutat la fața locului aveau cunoștință de câteva reînhumări ce s-au făcut în sectorul răsăritean din dreapta aleii principale. Nu se cunoaște nimic despre identitatea sau naționalitatea militarilor descoperiți ulterior, dar nu se știe nici dacă aceste fapte au fost aduse la cunoștința vreunei autorități locale sau centrale, ori dacă au fost consemnate undeva.

În Cimitirul Militar de la Dobolii de Jos, locul unde au fost reînhumate rămășițele pământești ale sublocotenentului Gheorghe Turturică se află în sectorul răsăritean din partea stângă a aleii principale. Acest lucru a fost precizat și într-o adresă informală pe care ONCE a transmis-o la 21 ianuarie 2021 către Primăria comunei Gura Văii, ca răspuns la primul demers oficial făcut de primărie pentru strămutarea osemintelor eroului de război în localitatea sa natală. În această adresă se comunică că potrivit datelor deținute, militarul este înhumat în mormântul nr. 7, rândul nr. 2, parcela A din cadrul cimitirului⁶. În teren, locul mormântului se află poziționat în capătul dinspre sud al celui de-al doilea rând de morminte, lângă bordura ce mărginește și încadrează suprafața sectorul respectiv, pe latura aflată de-a lungul aleii principale. Locul este marcat cu o cruce de căpătâi poziționată în partea vestică a gropii de înhumare, care pe fața dinspre apus, de-a lungul brațului drept, are inscripționat numele defunctului în varianta

⁶ Adresa ONCE nr. T-24 din 21 ianuarie 2021.

Turturică Gh., iar în partea superioară a brațului vertical este menționat gradul militar în versiune prescurtată (*Subl.*).

Strămutarea mormântului acestei victime de război din cimitirul de la Dobolii de Jos în localitatea sa natală, satul Motocești, a fost permisă în baza Avizului de specialitate nr. CE-191, emis de ONCE la data de 18 ianuarie 2023. În baza unei documentații înaintate de Primăria comunei Gura Văii, ONCE a aprobat apoi deschiderea mormântului și deshumarea rămășițelor pământești ale sublocotenentului Gheorghe Turturică prin Avizul nr. CE-823 din 15 martie 2023. Acțiunea de deshumare a fost organizată și desfășurată în zilele de 15-16 mai 2023, fiind realizată prin metode și cu mijloace specifice arheologiei funerare. Lucrarea a fost executată de o echipă de arheologi specializată în astfel de acțiuni, alcătuită din Gheorghe Petrov, organizator și coordonator (Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei Cluj), Paul Scrobotă (Muzeul de Istorie și Științele Naturii Aiud), Horațiu Groza (Muzeul de Istorie Turda) și Gabriel Rustoiu (Muzeul Național al Unirii Alba Iulia). Alături de aceștia, în teren s-a aflat și Alexandru Munteanu de la Televiziunea Română, asociat și colaborator permanent al echipei, care a realizat filmarea operațiunilor desfășurate.

După ce echipa de cercetare a ajuns în teren, prima activitate a constat în identificarea locului unde se află mormântul sublocotenentului Gheorghe Turturică. După ce amplasamentul acestuia a fost stabilit, ținându-se cont de limitele apreciate ale mormintelor aflate în vecinătate, s-a trasat un cadru de secțiune arheologică care a urmărit să surprindă întregul conținut al mormântului. Nu existau date despre dispunerea sau adâncimea la care se puteau afla osemintele căutate, însă fiind vorba de o reînhumare a resturilor unui corp uman aflat într-o stare avansată de descompunere, care fusese extras din mormântul primar după mai bine de 15 luni de zile, nu se mai putea considera că în noua groapă acestea au fost așezate într-o anumite poziție anatomică.

Unitatea de săpătură sau secțiunea arheologică de căutare a avut o formă dreptunghiulară cu dimensiunile laturilor de 2,00 x 1,25 metri, cele mai lungi fiind orientate pe direcția generală est-vest. Latura mai mare, dinspre sud, a fost dispusă pe fața interioară a bordurii din beton care mărginește aleea principală, iar laturile mai scurte au căzut perpendicular pe această bordură. Pe lungime secțiunea a fost încadrată într-un spațiu de 2,35 metri, reprezentat de distanța care exista între baza crucii de căpătâi ce marca mormântul lui Gheorghe Turturică și crucea mormântului situat în fața acestuia, spre răsărit⁷. Între cele două monumente funerare și laturile scurte ale secțiunii, distanțele păstrate au fost de 15 cm la vest și 20 cm la est⁸. Cadrul secțiunii, care cuprindea o suprafață de 2,50 mp, se afla poziționat pe un teren în pantă ușoară cu coborâre dinspre est spre vest, diferența de nivel pe lungimea secțiunii fiind de 8 cm. Nivelul de călcare în

⁷ Conform inscripției aflate pe această cruce, mormântul aparține caporalului TR Neghină N. Dumitru din contingentul anului 1934, care a făcut parte din Regimentul 19 Infanterie.

⁸ Distanța dintre bazele celor două monumente funerare și bordura din beton de la limita aleii a fost în ambele cazuri de 0,40 metri. Toate monumentele funerare din cele patru sectoare ale parcelei au fost aliniate atât pe lățime cât și în adâncime.

sectorul secțiunii se afla cu circa 12 cm mai jos față de partea superioară a bordurii, care reprezenta și latura de sud a secțiunii arheologice. Săpătura a fost începută pe toată suprafața cadrului trasat, însă la o adâncime de circa 10 cm, pe latura de sud a secțiunii a fost surprins un umăr din beton al fundației bordurii cu o grosime variabilă între 4-8 cm, care ieșea în secțiune pe o lățime de 10-12 cm. De asemenea, pe latura estică a secțiunii, la aceeași adâncime cu ieșindul bordurii cu care se și îmbina, a fost sesizat un strat asemănător din beton, care urma direcția nord-sud, având o ieșire în secțiune ceva mai lată, de circa 20 cm. Având în vedere traseul acestuia, continuitatea lui spre nord de-a lungul întregului rând de cruci, precum și disponerea avută în fața acestora pe direcția pantei, am concluzionat că la momentul amenajării cimitirului toate crucile au fost aliniate cu bazele fixate într-un pat de ciment. Prezența acestor ieșinduri a redus secțiunea de căutare la un dreptunghi cu laturile de 1,80 x 1,15 metri, căruia i-a corespuns o suprafață de 2,07 mp, în acest cadru rezultat fiind permisă și continuată săpătura.

Osemintele victimei au fost descoperite la adâncimea de - 0,81 metri, înregistrată pe fundul gropii de înhumare de la nivelul actual de călcare, sau la - 0,93 metri, raportată la suprafața bordurii aflate de-a lungul laturii sudice a secțiunii. Așa cum am mai arătat, la momentul amenajării cimitirului, nivelul pământului deasupra mormintelor în cele patru sectoare ale parcelei era la o cotă mai înaltă, corespunzând cu nivelul superior al bordurilor ce încadrează aceste sectoare. Groapa de înhumare a fost surprinsă integral în cadrul secțiunii, aceasta având la bază o formă aproximativ dreptunghiulară cu colțuri rotunjite. Dimensiunile gropii, măsurate de-a lungul axelor sale în punctele de maximă extensie, au fost de 0,98 metri pe lungime și 0,62 metri pe lățime. Orientarea gropii de înhumare a urmat aceeași direcție cu orientarea generală pe care a avut-o secțiunea arheologică. Distanța între laturile dinspre vest ale gropii și secțiunii a fost de 0,52 metri, iar între aceeași latură a gropii și crucea de căpătâi a mormântului s-au măsurat 0,67 metri.

În acest cadru de groapă au fost aduse și depuse rămășițele sublocotenentului Gheorghe Turturică după ce au fost deshumate din mormântul de la Ilieni. Cunoaștem din documentele vremii că transportul acestora la Dobolii de Jos s-a făcut într-un sicriu din lemn, de unde au fost scoase și introduse direct în groapă. În mormântul de la Ilieni corpul victimei a fost înhumat fără sicriu, probabil înfășurat într-o pătură sau foaie de cort, dar după timpul destul de îndelungat petrecut în sol și în urma evoluției procesului natural de descompunere a țesuturilor moi, la deshumare s-au mai recuperat cel mai probabil numai oasele scheletului. În mormântul de la Dobolii de Jos, după cum s-a putut constata, osemintele reînnumate s-au găsit amestecate și grupate oarecum mai mult în spațiul longitudinal al gropii, fapt care presupune că acestea au fost așezate pe fundul gropii învelite în materialul în care au fost adunate și transportate de la Ilieni.

Printre piesele scheletului sau aflate imediat deasupra acestora, s-au găsit câteva accesorii vestimentare și obiecte personale ale defunctului, resturi de echipament militar precum și un

element de muniție, toate acestea constituind inventarul funerar al mormântului. Majoritatea obiectelor descoperite se aflau într-o stare precară de conservare. Lista acestora este următoarea: **1.** Oglindă de buzunar cu două fețe (dimensiuni: 6 x 4 cm); **2.** Pieptene din os (lungime: 14,5 cm); **3.** Tabacheră din aluminiu (dimensiuni: 8 x 6 cm / grosime 2 cm)⁹; **4.** Curea din piele cu cataramă metalică pentru pantalon; **5.** Nasturi: 1 bucată pentru cămașă, de culoare albă, prevăzută cu patru găuri / 4 bucăți metalici pentru veston, foarte degradați; **6.** Mască de gaze cu cartuș filtrant independent și furtun de legătură din cauciuc; **7.** Cataramă metalică de la geanta măștii de gaze (dimensiuni: 6 x 4 cm)¹⁰; **8.** Lopată portabilă de infanterie cu lamă dreaptă, fără coadă, având lungimea plăcii împreună cu manșonul de fixare a cozii de 37 cm, iar lățimea de 25 cm; **9.** Tijă metalică cu inel de capăt pentru curățarea țevii pistolului¹¹; **10.** Cartuș de pușcă, care nu s-a recuperat¹².

După terminarea operațiunilor de dezvelire a osemintelor, înainte ca acestea să fie extrase, lângă groapa mormântului a avut loc o scurtă slujbă religioasă celebrată de părintele Gabriel Eugen Pintilie, preotul Parohiei Ortodoxe din satul Doboliei de Jos. După acest moment, activitatea a continuat cu demontarea și recoltarea componentelor scheletale, care au fost parțial curățate de pământ și aranjate în poziție anatomică pe marginea secțiunii arheologice. După fotografierea scheletului și efectuarea unor observații pentru depistarea eventualelor leziuni, toate elementele acestuia au fost ambalate și predate reprezentanților Primăriei comunei Gura Văii¹³. Osemintele au fost introduse într-un sicriu mai mic din lemn, fiind apoi transportate cu o mașină mortuară în Moldova. Împreună cu rămășițele pământești a fost predat și întregul inventar funerar descoperit și recuperat din mormânt, mai puțin acel element de muniție menționat mai sus.

În urma examinării scheletului la fața locului după recompunerea acestuia la suprafață, s-a observat că lipsesc anumite componente mai mici cum sunt unele din falangele membrilor inferioare și superioare. Absența acestor oase denotă faptul că ele nu au fost recoltate la prima deshumare și au rămas în groapa primului mormânt. De asemenea, pe unele din piesele scheletale s-au evidențiat urme evidente de leziuni traumatice, acestea fiind produsul rănilor suferite care au cauzat și moartea militarului. La predarea osemintelor am recomandat reprezentanților primăriei că ar fi bine și chiar necesar ca înainte de a fi din nou reînhumate,

---

⁹ După curățare, s-a observat că pe fiecare față a tabacherii se află gravate câteva cuvinte, acestea fiind: *Amintire 1944 și Divizia Tudor Vladimirescu.*

¹⁰ Provine de la cureaua reglabilă a genții în care se purta masca de gaze. Această curea era confecționată din doc militar. Pe lângă această cataramă s-au mai găsit două inele metalice de formă semicirculară cu deschiderea de 3 cm, care proveneau tot de la geanta măștii de gaze.

¹¹ Conform analogiilor, această tijă este specifică pistoalelor rusești TT (Tula-Tokarev), model 1933, care se aflau atunci în dotarea armatei sovietice, fiecare ofițer având asupra sa o astfel de armă.

¹² Acest cartuș, alcătuit din tubul pentru încărcătura explozivă și proiectil sau glonț, era întreg și nepercutat, fiind într-o stare avansată de degradare. Deși nu mai putea să reprezinte un pericol real, fiind vorba totuși de un element de muniție activă, acesta a fost lăsat pe fundul gropii mormântului care apoi a fost astupată.

¹³ În anumite intervale de timp din ambele zile cât a durat acțiunea de deshumare, la lucrările din teren a fost prezent primarul Silviu Tinei, însoțit de doi angajați ai primăriei.

acestea să fie văzute și analizate de un medic-legist pentru a se putea întocmi un Raport de expertiză medico-legală antropologică, care ar fi putut stabili traumatismele suferite de victimă ce au fost cauzatoare de moarte. Din păcate, din motive pe care nu le cunoaștem, am aflat că nu s-a mai făcut nici o expertiză medico-legală asupra acestor oseminte.

Rămășițele pământești ale sublocotenentului Gheorghe Turturică au fost reînhumate la 25 mai 2023, de ziua „Înălțării Domnului” când se sărbătorește și Ziua Eroilor, într-un mormânt special construit în curtea bisericii ortodoxe din satul Motocești. În cadrul ceremoniei s-au prezentat onorurile militare cuvenite, iar slujba religioasă de reînhumare și de sfințire a monumentului funerar a fost săvârșită de un sobor de preoți în fruntea cărora s-a aflat părintele Ioan Bârgăoanu, protopop de Onești. La evenimentul organizat de Consiliul Local și Primăria comunei Gura Văii au participat reprezentanți ai autorităților locale în frunte cu primarul Silviu Tinei, cel care a avut inițiativa și a desăvârșit eforturile de aducere acasă a osemintelor acestui erou de război. Alături de aceștia s-au mai aflat reprezentanți ai principalelor instituții ale statului de la nivelul județului Bacău, ale Filialei Județene a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, iar la manifestare a fost prezentă o numeroasă asistență alcătuită din localnici și persoane venite din alte localități.

În anii care au trecut de la război, memoria sublocotenentului Gheorghe Turturică a fost cinstită și prin câteva fapte ce merită totuși a fi amintite. Astfel, în satul său natal a fost săpată o fântână unde s-a gravat textul „În amintirea eroului sublocotenent Gheorghe Turturică”. Pe monumentul funerar de la mormântul părinților săi, alături de numele acestora, se află inscripționat, în mod simbolic, și numele său. În anul 1992 i s-a dezvelit un bust în curtea unei unități militare din Bacău, iar două străzi aflate în orașele Onești și Suceava îi poartă numele.

Bibliografie:

Arhivele Militare Naționale Române, Fondul nr. 6450 (Societatea „Cultul Eroilor”), Dosarul nr. 697 (documente microfilmate).

Bârză, Vasile, *Eroii rămân veșnic tineri*, Editura Militară a Ministerului Forțelor Armate ale R.P.R., București, 1959, pp. 5-9.

Cambrea, Nicolae, „Primul oraș din România eliberat de armata română”, în *Scânteia*, anul XLIV, nr. 10156 (16 aprilie 1975), p. 2

Cristea, Viorica, „Sublocotenentul Nicolae Condurache, participant la războiul antihitlerist în Divizia Tudor Vladimirescu”, în *Acta Moldaviae Meridionalis*, VII-VIII (1985-1986), Vaslui, 1986, pp. 497-502.

F., George, „Moartea eroică a pandurului slt. Turturică din Divizia Tudor Vladimirescu”, în *Scânteia*, anul I, nr. 25 (15 octombrie 1944), p. 4.

Fulga, Laurențiu, „Cu Divizia Tudor Vladimirescu pe front. Stralucitele fapte de arme ale pandurilor în marea înclrestare de la Sf. Gheorghe”, în *România Liberă*, anul II, nr. 62 (16 octombrie 1944), pp. 1, 5, 7.

Idem „Marea înclrestare de la Sf. Gheorghe”, în *Scânteia*, anul I, nr. 26 (17 octombrie 1944), p. 5.

Kozák, Albert, „Aspecte ale revoluției popular-democratice în județul Covasna”, în *Aluta*, VI-VII (1974-1975), Sfântu Gheorghe, 1975, pp. 155-169.

Loghin, Leonida (coordonator), Lupășteanu, Aurel, Ucrain, Constantin, *Bărbați ai datoriei, 23 august 1944 - 12 mai 1945. Mic Dicționar*, Editura Militară, București, 1985, pp. 426-427.

Lupășteanu, Aurel, Tarco, Ladislau, Bîrză, Vasile, *Drum lung, bătut de gloanțe*, Editura Militară, București, 1971, pp. 19-22.

Mărgineanu, Ion, „Fapte nemuritoare din războiul antihitlerist. Trei eroi”, în *Scânteia*, seria III, anul XXVIII, nr. 4517 (8 mai 1959), p. 2.

Nicolae, Constantin, *Năzuințe împlinite. Itinerar eroic al diviziei Tudor Vladimirescu-Debrețin*, Editura Militară, București, 1981.

Prizonieri de război români în Uniunea Sovietică. Documente (1941-1956), Editura Monitorul Oficial, București, 2013.

Răducu, Gheorghe, „Sublocotenentul voluntar Turturică”, în *România Liberă*, anul II, nr. 70 (24 octombrie 1944), p. 3.

Romanca, Mihai, „Luptele trupelor române împotriva forțelor germane fasciste din Brașov și împrejurimi”, în *Cumidava*, III (1969), Brașov, 1969, pp. 67-94.

Lista Ilustrațiilor:

Fig. 1 - Slt. Gheorghe Turturică în ținută militară.

Fig. 2 - Imagine satelitară asupra satului Dobolii de Jos cu locul Cimitirului militar.

Fig. 3 - Cimitirului Militar din Dobolii de Jos. Vedere dinspre Vest.

Fig. 4 - Vedere aeriană de ansamblu asupra Cimitirului Militar din Dobolii de Jos.

Fig. 5 - Parcela eroilor români, germani și maghiari.

Fig. 6 - Parcela eroilor sovietici.

Fig. 7 - Crucea-monument din cimitir.

Fig. 8 - Tabel cu militari identificați și cu locurile unde au fost înhumați. Slt. Gh. Turturică se află menționat la poziția nr. 4.

Fig. 9 - Crucea de căpătâi și locul mormântului lui Gh. Turturică. Vedere dinspre Sud-Vest.

Fig. 10 - Locul mormântului lui Gh. Turturică. Vedere dinspre Sud-Est.

Fig. 11 - Aspect din timpul săpăturilor în secțiunea arheologică.

Fig. 12 - Aspect din timpul săpăturilor în secțiunea arheologică.

Fig. 13 - Aspect din timpul săpăturilor în secțiunea arheologică.

Fig. 14 - Operațiunea de dezvelire a osemintelor.

Fig. 15 - Operațiunea de dezvelire a osemintelor.

Fig. 16 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere dinspre Nord-Vest.

Fig. 17 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere dinspre Nord-Est.

Fig. 18 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere dinspre Sud-Est.

Fig. 19 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere dinspre Vest.

Fig. 20 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere dinspre Nord.

Fig. 21 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere de aproape dinspre Nord-Vest.

Fig. 22 - Vedere aeriană cu sectoarele parcelei și cu secțiunea arheologică de la mormântul lui Gh. Turturică.

Fig. 23 - Aspect din timpul slujbei religioase săvârșite înainte de recoltarea osemintelor.

Fig. 24 - Echipa care a efectuat cercetarea. De la stânga la dreapta: Gh. Petrov, G. Rustoiu, H. Groza, P. Scrobotă, Alex. Munteanu.

Fig. 25 - Scheletul victimei recompus lângă groapa mormântului.

Fig. 26 - Inventarul funerar recuperat din mormânt. Obiecte personale, accesorii vestimentare, efecte militare.

Fig. 27 - Oglindă de buzunar.

Fig. 28 - Tabacheră.

Fig. 29 - Pieptene.

Fig. 30 - Curea din piele cu cataramă metalică pentru pantalon.

Fig. 31 - Lopată portabilă de infanterie.

Fig. 32 - Cartuș filtrant pentru mască de gaze.

Fig. 33 - Tijă metalică pentru curățarea țevii pistolului.

Fig. 34 - Cartuș pentru pușcă.

Fig. 35 - Aspect de la ceremonia reînhumării slt. Gh. Turturică în curtea bisericii ortodoxe din satul Motocești (25 mai 2023).

Fig. 36 - Mormântul slt. Gh. Turturică amenajat în curtea bisericii din satul Motocești.

Arheolog Expert

Dr. Gheorghe PETROV

Gh. Petrov

Fig. 1 - Slt. Gheorghe Turturică în ținută militară.

Fig. 2 - Imagine satelitară asupra satului Dobolii de Jos cu locul Cimitirului militar.

Fig. 3 - Cimitirului Militar din Dobolii de Jos. Vedere dinspre Vest.

Fig. 4 - Vedere aeriană de ansamblu asupra Cimitirului Militar din Dobolii de Jos.

Fig. 5 - Parcela eroilor români, germani și maghiari.

Fig. 6 - Parcela eroilor sovietici.

Fig. 7 - Crucea-monument din cimitir.

Tabel

*De eroii Rumunesti aflati în Rusia
comunelor arătate îndreptul pe caruia*

<i>Nr.</i>	<i>Numele n.</i>	<i>Prom. mele</i>	<i>Grada</i>	<i>Unitatea</i>	<i>Natiunea</i>	<i>Mort</i>	<i>Unde se afla</i>
1	Gerbert Zolisch	—	—	Ungharia	German	1914	Com. Cheloni
2	Wacht Bernard	—	—	—	—	1-9-1914	Com. Coseni
3	Alexandru Jancovici	—	—	—	Ucrainian	21-8-1914	Com. Coseni
4	Furturica Gh.	—	—	—	Rom.	—	Com. Siliu
5	Sturmhofel Gustav	—	—	Berlin	German	23-11-1914	Com. Chisodiu
6	Poner Tadeu	—	—	—	German	—	Com. Chisodiu
7	Filer Alim	—	—	—	German	—	Com. Chisodiu
8	Herrnften Unbecanter Sold.	—	—	—	German	—	Com. Chisodiu
9	Carciu Plic	—	—	—	Rom.	—	Grădina în Cimitirul Ordoara
10	Fatu	701 941	—	—	Rom.	22-VIII-1914	—
11	Papa Costantin	975	89701	—	Rom.	30-VIII-1914	—
12	Drumea Costantin	106942	89701	—	Rom.	—	—
13	Gheorghica Petrea	940	89701	—	Rom.	29-VIII-1914	—
14	Guia Mireasa	940	—	—	Rom.	30-VIII-1914	—
15	Damian Peculan	940	89701	—	Rom.	—	—
16	Antal Anaclit	940	89701	—	Rom.	30-VIII-1914	—
17	Dringoi	942	89701	—	Rom.	30-VIII-1914	—
18	Carteala	942	89701	—	Rom.	30-VIII-1914	—
19	Bratu Costantin	942	89701	—	Rom.	29-VIII-1914	—
20	Telea Stefan	942	89701	—	Rom.	2-IX-1914	—
21	Toari V. N. Boyarscu	942	89701	—	Rom.	—	—
22	Ion. T. Nevorescu	942	89701	—	Rom.	—	—

Fig. 8 - Tabel cu militari identificați și cu locurile unde au fost înhumați.

Slt. Gh. Turturică se află menționat la poziția nr. 4.

Fig. 9 - Crucea de căpătâi și locul mormântului lui Gh. Turturică.
Vedere dinspre Sud-Vest.

Fig. 10 - Locul mormântului lui Gh. Turturică. Vedere dinspre Sud-Est.

Fig. 11 - Aspect din timpul săpăturilor în secțiunea arheologică.

Fig. 12 - Aspect din timpul săpăturilor în secțiunea arheologică.

Fig. 13 - Aspect din timpul săpăturilor în secțiunea arheologică.

Fig. 14 - Operațiunea de dezvelire a osemintelor.

Fig. 15 - Operațiunea de dezvelire a osemintelor.

Fig. 16 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere dinspre Nord-Vest.

Fig. 17 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere dinspre Nord-Est.

Fig. 18 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere dinspre Sud-Est.

Fig. 19 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere dinspre Vest.

Fig. 20 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere dinspre Nord.

Fig. 21 - Osemintele victimei în groapa de înhumare. Vedere de aproape dinspre Nord-Vest.

Fig. 22 - Vedere aeriană cu sectoarele parcelei și cu secțiunea arheologică de la mormântul lui Gh. Turturică.

Fig. 23 - Aspect din timpul slujbei religioase săvârșite înainte de recoltarea osemintelor.

Fig. 24 - Echipa care a efectuat cercetarea. De la stânga la dreapta: Gh. Petrov, G. Rustoiu, H. Groza, P. Scrobotă, Alex. Munteanu.

Fig. 25 - Scheletul victimei recompus lângă groapa mormântului.

Fig. 26 - Inventarul funerar recuperat din mormânt.
Obiecte personale, accesorii vestimentare, efecte militare.

Fig. 27 - Oglindă de buzunar.

Fig. 28 - Tabacheră.

Fig. 29 - Pieptene.

Fig. 30 - Curea din piele cu cataramă metalică pentru pantalon.

Fig. 31 - Lopată portabilă de infanterie.

Fig. 32 - Cartuș filtrant pentru mască de gaze.

Fig. 33 - Tijă metalică pentru curățarea țevii pistolului.

Fig. 34 - Cartuș pentru pușcă.

Fig. 35 - Aspect de la ceremonia reînhumării slt. Gh. Turturică în curtea bisericii ortodoxe din satul Motocești (25 mai 2023).

Fig. 36 - Mormântul slt. Gh. Turturică amenajat în curtea bisericii din satul Motocești.